

Pravila kojima se zaustavlja proces raspadanja

Kuća i starac bili su iste snažne građe i zajedno su se ubrzano bližili kraju. Makajver je smatrao da kuća ipak ima bolji izgovor, jer njemu je osamdeset godina a ona je starija i od Republike; bilo joj je sto godina još kada se Toro¹ šetao Kejpom, premda nije mogao da je nazre skrivenu iza nepreglednog lavirinta patuljastih hrastova. Kada su je prvi put ugledali, dopala im se upravo ta namerna izolovanost, kao i podjednako skriveno jezero do kojeg se stizalo kroz šumu za dva minuta – sigurno je isto to privuklo onog koji ju je sazidao na ovom mestu. Hrastovi su bivali sve veći kako se prilazilo jezeru, ali slučajni posetilac ne bi primetio njihov rast u visinu jer se tlo strmo spuštalo ka vodi. Ali na poslednjem zavoju staze, kroz gustiš mahovinom obraslih debala i prošlogodišnjeg lišća, naglo biste izbili na rub neočekivanog prostranstva – toplik vode koji se proteže skoro dve stotine, a u širinu oko četrdeset pet metara, zarastao po obodu u šaš i šepar, i skriven u senci velikih hrastova. Jezerom je preko dana odzvanjao cvrkut ptica; crveni drozdovi i ptice pevačice su uletale i izletale iz šeara dok su patke žurno promicale vodom,

---

¹ Henri Dejvid Toro (1817–1862), američki mislilac, esejista i naturalista. Da bi dokazao koliko zadovoljstva može doneti jednostavan život, živio je u kolibi pored Valdenovog jezera u Konkordu. Njegova mnogobrojna dela o prirodi i beleške s putovanja po Kanadi, Mejnu i Kejp Kodu predstavljaju ga kao oštroumnog posmatrača prirode. (Prim. prev.)

a tokom nekoliko godišnjih doba jezerom je dostojanstveno plovio par labudova; sove su noću hukale uz lepet krila, a veoma često se na udaljenom kraju pokraj nekog panja viđala zgrevena prilika čaplje sa crnom ćubom, koja je poput smrknutog glavnog sudije proglašavala krivim znatan broj sitne ribe i žaba.

Margaret i on su već dugi niz godina posmatrali jezerce u svakom času i u svako godišnje doba. Leti je to bio njihov bazen u kojem su nagi plivali kad god bi poželeli; u vrelim avgustovskim noćima često bi se kratko okupali pre spavanja. Poneli bi jedan peškir kojim bi se oboje poslužili ali ne i baterijsku lampu, jer je nebo nad njima bilo dovoljno svetlo da im pokaže put niz jedva primetnu krivudavu stazu. Makajver, energičan ali trapav plivač, otplivao bi daleko uzburkavajući vodu a onda bi se vratio do obale gde se trudio da što manje upotrebi peškir kako bi ga suvog sačuvao za Margaret. Ona bi plivala nešto duže, nežno razdvajajući vodu ritmičnim pokretima prsnog plivanja dok se mesečina poigravala sa njenom mokrom kosom prilikom svakog zamaha; ličila je na glatku i nečujnu vidru. Nestala bi mu iz vidokruga negde u senovitom udaljenom kraju jezera, i potom bi silno upirao pogledom u tamu kako bi uhvatio prvo mreškanje vode prilikom njenog povratka. Kada bi konačno dogacala do mesta na kojem je stajao, ostao bi nepokretan pokušavajući da nazre njenu siluetu i razluči tamnu zaobljenost njenih bradavica i trougao stidnih dlačica. Tada bi mu dozvolila da je prosuši, a onda bi otišli kući na spavanje.

U druga godišnja doba, odeveni za te prilike, zauzeli bi mesto pod jednim od hrastova, on leđima naslonjen na stablo a Margaret između njegovih nogu – samo bi pustili da život jezerceta nastavi da se odvija oko njih. Viđali bi stada jelena kako dolaze na pojilo, rakuna koji održava ravnotežu na balvanu i pokušava da uhvati ribu šapom, a jednom, u sam smiraj dana, ugledali su sovuljagu kako poleće iz krošnje iznad njihovih glava i kidiše na malog zeca sa druge

strane jezera. Čuli su kratak vrisak i ugledali nepomičnu krznenu gomilu kako se klati u kandžama ptice koja ih je nadletela prilikom povratka. Bilo je tu i mnogo lisica, a mogao je da se zakune da je jednom prilikom video i risa, mada to nije moguće, kako se lagano kreće udaljenim delom obale natrag u šumu. Nikada niste znali na šta ćete da naidete. Makajver je jezero nazvao Slepim jezercetom po omiljenoj priči iz detinjstva, iako se na geodetskoj mapi ono zvalo Žablje jezero, a Margaret je kuću nazvala Čapljina kuća, u čast nepokolebljivog čuvara koji je stajao kraj svoje slomljene grane; napravila je i lep prikaz čaplje u drvorezu, koji je još uvek visio sa unutrašnje strane ulaznih vrata.

Kuća je zidana u tradicionalnom stilu kuća sa Kejpa ali ju je neki odvažni arhitekta načinio većom nego što je bilo uobičajeno. Sobe u prednjem delu kuće imale su visoke plafone i bile su uokvirene ogromnim gredama, a umesto uobičajenog uzanog stepeništa tik iza ulaznih vrata, na kraju širokog hodnika nalazilo se raskošno stepenište koje se od odmorišta na sredini razdvajalo na levu i desnu stranu do soba na spratu. Vlasnik kuće viktorijanskog ukusa proširio je dva prozora sa prednje strane isturivši ih u polukrug, čime je uneo više svetlosti, a onda je izgradio trem kojim ih je povezao dok su središnje stepenice sa jednostavnom ogradom, sa trema vodile do ulaznih vrata. Kuća je stajala na čistini koja je morala redovno da se održava: do sredine leta već bi se namnožile mladice rogača, hrasta i breze. Originalno staklo nalazilo se u mnogim prozorskim oknima; ono je naizmenično izobličavalo i izoštravalo obrise spoljnog sveta kada biste gledali kroz njih. Podne daske široke skoro pola metra i drvena oplata na zidovima rugale su se starom masačusetskom zakonu koji je takav luksuz dozvoljavao jedino odsutnom kralju. Bila je to fina, mirna kuća ispunjena prijatnim zvucima, u kojoj ste se osećali kao da živite u prostranom violončelu – nije bilo ničeg preterano kitnja-stog.

Imali su tri i po decenije da usklade ritmove odlazaka i dolazaka u svoje skriveno utočište – u Čapljinu kuću sa šumom i jezercetom. Kada se Margaret razbolela, a doktori zaključili da više ništa ne mogu da učine, preselili su se na Kejp „za stalno” kao što su i planirali za slučaj da se nešto tako desi; zapravo, proživela je još tri godišnja doba od jeseni do proleća 1986 – 1987 godine. Isprva se činilo da je kuća odagnala njenu bolest. Premestili su krevet u dnevnu sobu kako ne bi morala da se služi stepenicama, ali je u velikom, čistom prostoru ona tumarala okretno kao i uvek; postavila je štafelaj i započela slikanje niza pejzaža sa drvećem uokvirenim prozorima u različito doba dana. Makajver je primetio da je drveće na platnima postajalo sve ogoljenije kako se menjalo godišnje doba ali su slike postajale prozračnije, isprva zato što je ugao gledanja bio pomeren nagore kako bi uhvatio više oblaka i neba, da bi na kraju, na nedovršenim slikama na kojima je, na pripremljenom belom platnu sa tek ovlaš naznačenim obrisima, drveće bledele i jedva se naziralo: slika bi uvukla posmatrača u čistu belinu sve do iščezavanja.

Sa dolaskom zime, tokom lepih dana, i dalje su odlazili do jezera iako se nisu zadržavali da uživaju u skrivenim dešavanjima; stigli bi do kraja staze i ostali neko vreme posmatrajući prizor. Stariji par u pozi ljubavnika: glave nagnute jedno ka drugom, njegova široka ruka oko njenih krhkih ramena, njena ruka u rukavici oko njegovog struka. Nedugo zatim bi se zaputili natrag, kao da joj je bilo dovoljno da samo pogleda jezero. Stvari su se odvijale sve brže i prisiljavale ih na promene koje nisu mogli da predvide. Vreme koje je mogla da provede na nogama kao i broj koraka koje je pravila bivali su sve kraći. Do kraja februara postala je vezana za krevet, svakodnevno se sve više udaljavala od njega uranjajući dublje u bolest. Znao je da je i sam bolestan, ali ne ovako. U početku jednom, a zatim i dvaput nedeljno imao je tegoban zadatak da ode do apoteke po morfijum koji joj je prepisan u Njujorku i da se vrati što brže može, strahujući da

će po povratku ugledati još jedan vidan znak njenog slabljenja. Nije bilo ni reči o tome da se uputi negde drugde na negu. Sve je trebalo da se okonča tu, u toj sobi. Čitaće joj, nagovarati je da nešto pojede, puštaće joj Mocarta, smišljati nove priče koje bi joj se svidеле o svom detinjstvu na jezeru Afrik, igrama i bitkama koje su se odvijale daleko u prošlosti. Kada bi zadremala, ostao bi da sedi u stolici za ljuļanje tokom čitavog popodneva. Probudila bi se i proučavala njegovo opuštено lice; videla je kako su plahovitog starog Škotlandanina pripitomili njegova tajna bolest, koju nikada neće spomenuti, i velika tuga.

Sve mu je bilo neobično novo, jer on nije bio od onih ljudi koji bi dopuštali da im stvari izmaknu kontroli. Ponekad bi mu dala da obavi neki sitan zadatak kako bi ga protresla iz njegove omađijane zamišljenosti. Zamolila bi ga da ode do jezerceta i „obavesti je o novim otkrićima”. Isprva je zimi morao da se potruđi kako bi joj se vratio sa zanimljivim zapažanjima – tragovima životinja na zaleđеноm jezeru, mehurom koji se uhvatio u priobalnom, manje tvrdom ledu oko čaplјine grane, brojem drveća koje je mogao da izračuna duboko u šumi prepunoj golih grana, a koje je video sa mesta pored hrasta gde su kačili peškir. Kada su šaputavi dani ranog proleća stigli, šiblјe se isprepletalo oko drveća čime se smanјila preglednost u šumi, ali je on ipak mogao mnogo više toga da joj prepriča. Jednog dana krajem aprila, doneo joj je mužјaka kornjače čiji se oklop sastojao od finih braon i žutih pločica ali koji je bio uzdignutiji od tla, poput folksvagenove *bube*, kako bi imao bolјu aerodinamiku. Makajver ga je stavio na prekrivač, gde je mališan, pošto je konačno isturio glavu iz oklopa i napravio par koraka, ostavio pozamašnu gomilu upravo tu na krevetu. Margaret mu je nadenula škotsko ime Arčibald i uporno zahtevala da ga Makajver vrati baš na ono lišće gde ga je pronašao, uz poklon u vidu lista salate zbog neprilika kojima su ga izložili. Tri dana kasnije Margaret je umrla, prvog blagog dana koji je nagoveštavao dolazak pravog proleća.

Kao što se i pribojavala, Makajver je teško podneo njenu smrt. Zapustio je i sebe i kuću. Znao je šta se dešava i osećao se veoma loše zbog kuće ali kao da nije bio u stanju da učini išta više osim nečeg sporadičnog. Zajedno sa predmetom njegovog interesovanja, nestala je i sva njegova pažnja. Radovi vezani za kuću su se nagomilali; voleli su je i bavili se njome iz godine u godinu, kao što je i zaslužila i kao što je bilo potrebno, ali te jeseni Makajver je ubedio Margaret da ostave neke radove za proleće i da se, uprkos navikama, opuste i na miru uživaju u zajedničkom društvu, bez razvučenih merdevina i buke koju prave radnici. Lako se sa tim složila pošto je bila veoma bolesna, ali je kuća sada sasvim jasno pokazivala svoju krhkost. Više nije bilo dovoljno očistiti oluke, popraviti vrata za slučaj oluje i zaprašiti kuću protiv buba. Fasada na istočnom delu kuće vidno se urušavala, a bio je siguran da se i krov mora zameniti. Šta još? U glavi je prošao spisak stvari za koje je znao – materijal za fasadu sa vetrovite strane kuće, kotao za grejanje, koji je uvek bio nedovoljno jak, a koji je sve slabije grejao (ukoliko stvar nije u hladnoći ili prozorima), dva ulegnuta iskrivljena oluka. Na kraju nije ni pozvao izvođače radova jer nije želeo da pogledaju kuću i kažu mu koliko stvari loše stoje; nije ih zvao i zbog toga što nije hteo da sluša lupanje, niti je želeo njihovo društvo i neprimetno sažaljevanje. Ožalošćenost ga je obavila poput nekakvog ćebeta, čineći ga napetim i razdražljivim spram spoljnog sveta.

Bilo je to uzajamno: svet se udaljio od njega, čak ga je i njegovo Slepo jezerce odbacivalo kao da je uljez. Glatka površina vode koja je upijala čitavo okruženje sa svim stvorenjima i njihovim delatnostima, njihovim prisustvom i senkama, i čuvala ga za ključne trenutke koje su njih dvoje delili i kojima su se divili, sada je zurila uvis praznog pogleda, istinski slepa. Primetio je da ga je napustila njegova sposobnost da se usredsredi, da usmeri pažnju na neku pojedinost i zapamti je, i taj mu je gubitak oslabio moć poimanja mesta na kome se nalazio. Kao da više nije bio u stanju da vidi šta se dešava oko njega.

Jedanput je rešio da to ispravi snagom volje, tako što će postati botaničar poput same Margaret koja je mogla da imenuje svaki poljski cvet na koji bi naišla, uključujući i malene puzavice koje samo što niste zgazili, na kojima se, iznad pregršti lišća, jedva mogu razabrati dve laticе. Imala je bogatu biblioteku viktorijanskih knjiga o botanici, koje je neko sličnog umetničkog dara velepno ilustrovao. Makajver je rešio da postane botaničar amater koristeći te knjige. Odlazio je u šetnje i prikupljao uzorke poljskog cveća i travki koje nije poznao, u nameri da na njima proučava korenski sistem, tamnije nijanse boje na dnu latica, fine žilice i ivice svake vlati trave. Naredio je samom sebi da se usredsredi. Sedeo je za trpezarijskim stolom sa divnim starim viktorijanskim priručnicima, sa naočarima na vrh nosa i nabranim uzorcima poređanim ispred sebe i najavio praznoj sobi: „Sada ćemo davati imena”. Zatim je uzео neuglednu, nepoznatu biljku sa sitnim belim cvetovima i dugim tankim listovima i poput inkvizitora postavio pitanje: „Do đavola, kako li se ti zoveš?” Prelistavao je knjige i povremeno pogadao vrste biljaka: „Tvoje ime je mlečika”, najavio je strpljivim poučnim glasom i upisao to u blok. Držao se uposlenim koliko god je mogao, poredio je uzorke biljaka sa elegantnim slikama u priručnicima, a odvajao sa strane one za koje nije bio siguran, kako bi ih kasnije ponovo pregledao, ali je cela ta vežba bila bolna i besmislena – nije mu bilo suđeno da bude klasifikator, njegovo interesovanje za taj posao nije bilo stvarno. Zašto bi se čovek mučio da imenuje nešto, kada nema nikoga kome bi to rekao? Istrajavao je u tome nekoliko dana sa sve manje uspeha, a zatim je ostavio uzorke da uvenu na stolu, ispuštajući vreli kiseli miris poput korova pokošenog i ostavljenog u polju. Kada su se sasvim osušili i počeli da drobe, podigao je papir na kojem su se nalazili i bez pompe ih gurnuo u kantu za opatke.

Leto se nastavilo bez imenovanja biljaka, a da nije ni zapamtio da li je bilo sparno ili suvo, vrelo ili hladno. Dvаput je otišao na plivanje da bi posle drugog pokušaja izašao je iz vode drhteći. Ni njegova

bolest više nije mogla da se zanemaruje. Prolazeći kraj ogledala u punoj veličini na vratima ormana na putu do kupatila, nepristrasno je posmatrao kostura u koji će se uskoro pretvoriti, gledajući kroz tanku, venama prošaranu kožu razvučenu preko zglobova: istina je, tela staraca su neprikladan prizor. Paučinast spolja, činilo se da se čitava mreža spojeva kidala iznutra; sve njegove stare ortopedske povrede su se vratile, desno koleno mu je iskakalo, desno rame bilo je stegnuto artritismom te nije mogao da podigne ruku više od grudi. Usporio je kretanje, vukući noge i odmeravajući svaki načinjeni korak.

Ipak, bilo je i dobrih dana, kada su se oblaci razilazili, korak činio siguran a um bistar. Jednog dana posle prvomajskih praznika i velike oluje u septembru, osećao se dovoljno dobro da još jednom osmotri svoje jezerce gde je bio nagrađen zaprepašujućim znamenjem: jedva se spustio niz stazu do mesta sa kog je mogao da posmatra jezero kada se pojavio kostolom, zalutao ko zna odakle, pravo priviđenje sa upadljivim crnim šarama na belom telu, kao očigledan uljez koji ni ne pokušava da se prikrije. Jedan ogroman jastreb isprva je ravnodušno kružio oko jezera, zaokrenuo nadesno i nastavio da kruži, ovog puta odlučnije. Ugledavši ono što je tražio, krenuo je u napad. Naglo se ustremio, napetog tela, krila uzdignutih iza leđa i nogu isturenih napred poput točkova za ateriranje kojima je probio vodu, a kandžama zgrabio veoma veliku ribu. Ogroman raspon krila stabilizovao je njegovo kretanje napred dok su noge i riba sada išle iza tela, rasprskavajući kapljice vode po uzburkanoj zelenoj površini vode. Makajver je sa nemim uzbuđenjem posmatrao gotovo gimnastički prizor lova. „Voliš grabljivce, je l' da?“, rekla mu je Margaret pre mnogo godina kada je pokazivao oduševljenje sovama. „Volim upadljive velike ptice sa stilom“, odgovorio je, „ali volim i njihove žrtve.“ Eto još jednog znaka, razmišljao je, još jednog jasnog opisa njegove i suviše razmetljive prirode. Od sove do kostoloma, od zeca do ribe. Kao da je to utisnulo konačni pečat na sve što im je jezerce oboma

pružalo tokom trideset pet godina. Znao je da ga više neće obilaziti. Postalo mu je jasno da razlozi zbog kojih je voleo jezero nisu bili neobični prizori koji se ukazuju neumerenom iskušeniku, već velike i male tajne koje je rezervat otkrivao u svom sopstvenom ritmu, čineći ga tako pokornim, strpljivim vernikom koji čeka sledeće otkrovenje. Time se najviše približio jednoj od Margaretinih pronicljivih opaski: „Nemoj pridavati previše značaja dramatičnosti prizora. Posmatraj dublje, manje očigledne ritmove koji će ti doneti mir.” Bio je zahvalan jezercetu što mu se ponovo ukazalo u svoj svojoj živosti, ali je sada mogao da ga ostavi njegovom uobičajenom ritmu sa znanjem da će se stvari i dalje odigravati po ustaljenom obrascu, na samo nekoliko koraka od njega i njegove opkoljene kuće.

Nije ni primetio da je jesen došla i prošla, da se godina ponovo sručila na njega kao zima! U kući ništa nije popravio, niti je stupio u kontakt sa svojim bivšim kolegama ili prijateljima, a umesto da jede, kopneo je. Kao da je iznova uvežbavao sporo nestajanje koje je gledao kod Margaret, prateći korake koji su njenu iscrpljenost brzo okončali. On ipak nije tako gledao na stvari. Razlog zbog kojeg nije mogao da se brine o sebi, u ono malo prilika kada je o tome razmišljao, ležao je u tome što je bio zaokupljen nečim drugim – kao da su ga zaposeli snažni izlivi emocija, plača ali i gneva i čudne ushićenosti, snažne slike živih boja i pojedinosti.

Iz dana u dan u njemu su se razvijali predznaci koji će dovesti do prikaza i maštarija. Sve češće se osećao neraspoloženo i umorno, čak i pošto bi na nogama proveo manje od sat vremena. Bilo da je čitao knjigu ili obavljao neki posao u kuhinji, postajao bi svestan da ne rasuđuje jasno – uzrok je video u fizičkom svetu. Pravi pravcati oblak bi se nadvio nad njegovim umom kao večernja izmaglica nad močvarnim tлом. Ne bi se razbistrio ni pošto bi se otvorenim dlanom lupio po glavi. Zbog otupelosti, kao da nije mogao da kontroliše pokrete ruku i nogu. Tada bi se uplašio da će mu se, ako ostane da

stoji, zavrtnuti u glavi i da će pasti pa bi se lagano vratio do kreveta i legao. Isprva bi mu povratak u postelju predstavljao olakšanje, potom bi osetio i prijatno ljuljuškanje kao da se pripit vratio sa večere ili da se nalazi napolju, u mreži za ležanje. A onda bi krenule da naviru slike.

Prikazivali su mu se brojni nizovi slika, uglavnom različiti, koji su se povremeno i prepletali. Ne jednom su se dva čudna filma paralelno vrtela kroz njegov um. Sasvim sigurno su bili drugačiji po atmosferi, prvi sa Margaret, mračan poput umetničkog filma, gotovo bez reči, snimljen u nizu turobnih enterijera sa teškim zavesama oko prozora uokvirenih olovom i nebom boje kositra. Kuća nije bila njihova, ali se svakako radilo o Margaret. Morao je da se upilji da bi je video, da bi je približio, ali kada bi mu pošlo za rukom da se usredsredi, ona bi bila zauzeta nečim ili uznemirena. Mogao je da čuje sopstveni glas kako joj se uporno i veoma glasno obraća, ali ona svakako nije obraćala pažnju. Pomno proučavajući njen izraz lica, zapazio je tragove zgađenosti i razdražljivosti oko njenih usana. „Znao sam da me često nisi volela”, rekao je. „Tek pred kraj”, uzvratila je naposljetku ravnodušno, gledajući na drugu stranu. „Nije mi se dopadalo kako se stvari odvijaju.”

Bilo je nekoliko stvari koje su ga mučile oko tih nastavaka, od kojih je bol koju bi osetio kada bi došao sebi bila jedna, a druga zbunjenost zbog izrugivanja njegovog sopstvenog uma, koje mu je prikazivalo Margaret kao hladnu, udaljenu, poluosvetljenu i neživu osobu nasuprot svih slika iz njegovog pamćenja i čežnje koju je osećao prema njoj. Nije mogao da prati takav tok misli, a i te slike su ga činile još usamljenijim.

Slike su se iznenada promenile. Njegov nejak, rastrojani um slabo je poimao vreme, ali slike bi se često smenjivale tokom iste seanse, bilo da je dan ili noć. Bledi prizori uzajamnog optuživanja pretvarali bi se u ratne scene. Ništa nije moglo da bude toliko drugačije.

Boje su ovde bile jarkonarandžasta, crvena i crna od rasprskavajućih bombi. Muškarci u borbenim odelima sa lakim naoružanjem trčali su vešto i samouvereno između njih, skretali u pravom trenutku kako bi izbegli sledeći blesak, poput dobrih trkača koji iznenada i često menjaju pravac kretanja. Čitav prizor odisao je izvesnom ohološću – u pozadini, uz šuštanje se jasno čuo glas nekog zapovednika koji raportira preko radio-veze: „Imamo i znanja i snage, oduvaćemo ih.” Makajver je morao da prizna da uživa u ovom prizoru – nije znao za šta se ovi ljudi bore, ali mu se dopadala činjenica da su neranjivi dok u neprekinutom nizu nestaju negde po sredini pejzaža. Videlo se da će ubrzo zauzdati artiljerijsku vatru koja je tukla po njima; saseći će je na samom izvoristu. Makajver je i sam bio u mornarici: odakle su svi ovi vojnici dolazili?

Posle tih snova budio se još slabiji, a bivalo mu je i hladnije. Trebalo se pozabaviti zimom koja je zavladała napolju. Velike ledenice nadvijale su se iz poplavljenih oluka preko prozora u dnevnoj i spavaćoj sobi i oštro se presijavale na popodnevnom suncu; koliko god da je sunce sjajno sijalo, iz dana u dan nije pružalo toplotu – koliko je primetio, niti jedna jedina kapljica vode nije se stvorila, visila ili pala sa zamrznutog vrha ledenice. Pogledavši iza njih u bleštavu belinu, drveće kao da je uzmicalo, sneg je srezao sive grane zalepivši se za drveće sa strane izložene vetru. I senke bolećivo plave boje koje je drveće bacalo na snežne smetove, bivale su sve slabije kako je zalazilo sunce.

Hladnoća je svom silinom zavladała kućom. Jedan od brojnih propusta bio je i taj da preko leta nije obezbedio drva za ogrev za peć *vermont kastings*, kojim bi baš po ovakvom vremenu dopunio rad kilavog kotla u podrumu. Prethodne zime kuća je bila udobno zagrejana, peć je tada radila punom parom kako bi ugrejala Margaretine promrzle kosti pod naslaganim ćebadima. U tu svrhu utrošena je gomila drva naslaganih po travnjaku. Svakim danom postajalo je sve

očiglednije da neće uspeti da nabavi ogrev. Još uvek je imao toplu vodu za tuširanje jer se ona grejala na struju; ali, razmišljao je, bilo je pitanje vremena kada će zbog nasrtljive zime neka otvorena cev pući. Čudio se što se to ranije nije desilo. Sada je prstom povlačio po zaleđenim prozorskim oknima u svim sobama. Ležeći noću u krevetu, često u svom šinjelu, mogao je da čuje krckanje kuće koja se sve više skupljala pod novim napadom hladnoće. Oboje su samo ležali i iščekivali – tako stari i hladni, bez Margaret. Kako iznutra tako i spolja, sve je bilo učvršćeno u nepokretnosti od bolova i patnji. Samo jedan smeliji pokret i nešto će se slomiti.

Što se konačno i dogodilo. Pokušao je da učini još nešto: da izađe i sakupi nešto drva za ogrev sa istrošene gomile ili sa oboda šume. Polako i postojano, bez gimnastičkih pokreta. Ali mogao je da se kreće polako i uz cimanje, mržeći svoju krtost prilikom svakog koraka, svoje slabašno vrludanje i kratke, mišje udisaje.

Uspeo je da prođe ulazna vrata, ali nije daleko odmakao kada je zaleđeni trem popustio pod njegovom težinom; zastao je planirajući sledeći korak a trem, koji je do tog trenutka izgledao kao sastavni deo kuće, iskosio se i naklonio; drhtavo talasanje lagano je ustupilo mesto skladnijem povijanju, načinivši utabanu stazu najmanjeg otpora, kojom je skliznuo ne povredivši se. „Neka te anđeli vode” – i zaista, lagano su ga spustili.

Sušтина se istroši. Snaga i namere i dalje traju, čak i kad svi odustanu od njih. Stari masivni trem popustio je kod trulog stepeništa umesto kojeg se stvorio ovaj nagib – čija je jednostavna ograda na trenutak ličila na balustradu. Neki čelični klin se i dalje čvrsto držao i time omogućavao da se stepenište uvrne umesto da se sruši. Ishod je bio veoma otmen, ukoliko oči nisu očekivale da vide neki pravilan

oblik. I dok ga je obuzimala uznemirenost, u mislima mu se učvrstila usporena slika svega što se desilo. Osećao je sablazan i sramotu zbog kuće koja se urušavala i, naravno, zbog sopstvenog propadanja. Ležao je na novonastalom nagibu i prebrojavao kosti; tada je doneo tužnu odluku da mora da se ušanči.

Uspuzao se nogama i rukama natrag do kuće, gde se odmorio posle gadnog pada. Blago pognute glave, razgolićenog staračkog potiljka, mlitavih ruku svijenih u krilo, sedeo je i čekao da uznemirenost mine. Tih, priseban glas mu je šapatom govorio da mu je potrebna pomoć. Ali nije bio tako jasan i uporan kao glas koji je iznova ponavljao da mora da se ušanči. Imao je gde da se ukopa unutar kuće. Smatrao je da će to biti promišljeno povlačenje do poslednjeg rova, njegovog kreveta. Moraće da dođu po njega ako žele da ga uhvate.

Povrativši ritam disanja ponovo se prisetio neočekivanog pada, kada mu je sinula jedna misao: pokušavao je da dokrajči samog sebe. Trem ga je u tome preduhitrio – prekinuo ga je na pristojan način. Postalo mu je jasno kako je sve trebalo da se okonča. Neprilično odeven za zimu, samo u svom starom plavom *marks end spenser* džemperu, odgegao se u ledenu hladnoću poput kapetana Outsa kada je napustio šator². Verovatno mu je bilo jasno da ne može da izađe i vrati se kroz nanose zaleđenog snega. Jedva da je imao kontrolu nad svojim udovima, a pitanje je i da li bi nepovređen mogao da se kreće i po ravnom terenu. Bilo bi dovoljno da napolju iznenada posrne po nesigurnoj zaleđenoj površini i da mu tu bude kraj.

Sada mu je postalo jasno sve u vezi sa padom. Kratko bespomoćno batrganje. Za šta god da se uhvatio, to se raspalo. Bilo je uzaludno boriti se: već ga se dočepala opasna hladnoća koja ga je izjedala. Sneg se ponovo smestio u izdubljeni obris njegovog tela. Video je sebe kako

---

² Lorens Edvard Grejs Outs (1880–1912), britanski istraživač Antarktika. Čuvene su njegove poslednje reči: „Idem napolje i neću se dugo zadržati“. Izgovorio ih je izlazeći iz šatora, svesno se žrtvujući zarad svojih saputnika koji su usporili kretanje zbog njegovih promrzlina. (Prim. prev.)

leži sa zadignutom nogavicom somotskih pantalona ispod kojih su virile duge gaće, rukom ispruženom pravo napred u kojoj je držao dva–tri bedna prutića koja je uspeo da nađe. Malo parče čistog leda oko usta i nosa, gde je slabašno disanje uspelo da na kratko otopi sneg. Po takvoj hladnoći pola sata bi ga dokrajčilo, sačinivši mesecima unapred ledenu fotografiju za mesne novine TURISTI PRONAŠLI TELO ISTORIČARA.

Razmišljao je o toj fotografiji neko vreme i zaključio da mu se ne sviđa. Nije želeo tako da ode. Raspoloženje mu se menjalo, ljutina i uzburkanost su mu ulivali snagu. Izazivao je samog sebe tamo gde je bilo neminovno da izgubi. Trebalo je da zaigra prepredeno, da ponovo uspostavi pravila igre kako bi pobedio. Trebalo je da nađe nešto čime će okupirati um i da mu pri tom bude zabavno, kako ne bi odlutao i proganjao samog sebe.

Počeo je da uobličava neke odluke. Umesto dosadašnje tuge, dopustiće sebi više vedrine, više neće postavljati ponižavajuće fizičke izazove, niti će gubiti vreme pokušavajući da dokuči gde je to pogrešio. (U tom trenutku greška je bila u tome što je nastavio da živi posle Margaret.) Treba da osmisli plan kako bi sačuvao sredstva za dugotrajnu opsadu. Svakog dana treba da bude što je više moguće čio i veseo. Ako i treba da propadne, to ne sme da se dogodi zbog samosažaljenja. Treba da osmisli pravila uz koja bi sačuvao pribranost, kao Dekart koji bi se zimi ušuškao kraj peći kako bi preispitivao samu suštinu svega – što je upravo zadatak koji više ne mora da postavlja. Ali, neka pravila su ipak potrebna.

Bazajući po kući tokom sledeća dva dana razradio je svoja „Pravila za zimsku stražu/Pravila igre unutar kuće”. Ona su zapravo predstavljala plan kojim bi povratio svoj život do trenutka kada može da ga se odrekne na prihvatljiv način. U međuvremenu, bilo bi dobro da samom sebi kaže šta mu je činiti.

1. Održavati ličnu higijenu.
2. Spremiti krevet svakog jutra, a kuću čistiti dvaput nedeljno.
3. Odevati se toplo, založiti vatru kad je neophodno, prvo spaljujući stvari koje su najmanje važne.
4. Redovno se hraniti.
5. Slušati muziku i čitati.
6. Gledati televiziju samo noću, osim vikendom i kada su finalne utakmice sezonskih sportova.
7. Raditi svakog jutra. Dremati popodne samo po potrebi.

Zapisao je ova pravila i ponovo ih pročitao. Smatrao je da ona predstavljaju jednostavnu okosnicu dobro ogranizovanog života jednog onemoćalog starca. Nije imao nijednu zamerku. Ali, tokom sledeća dva dana, dok je još uvek nesigurno lutao kroz kuću, zaključio je da neka pravila zahtevaju dodatno pojašnjenje kako bi mogao da ih primenjuje. Pravila broj tri, zatim četiri a posebno pravilo broj sedam, zahtevali su doradu, uredbu po kojoj bi se zakon primenjivao. Uzeo je novi list papira, naslovio ga „Pravila za zimsku stražu: *Izmena*”, i dodao nekoliko podgrupa naslovivši ih „Pravilan redosled spaljivanja predmeta iz domaćinstva”, „Računica za dnevnu potrošnju hrane” i „Odgovarajući posao za zimsku stražu”.

Kod pravila tri se setio pasusa iz Njumanove knjige, posrćući otišao do police gde ju je pronašao, i zapisao: „Priseti se Njumanovih reči o svetom Jovanu iz 'Slučaja vere': 'Morao je da izdrži dugi niz godina u samoći, izgnanstvu i nemoći. Iskusio je turobnost usamljeničtva kada su oni koje je voleo poumirali. Živeo je sa sopstvenim mislima, bez ikog bliskog. Bio je poput čoveka koji seli svoja dobra u daleku zemlju deo po deo i uz kratke stanke, dok njegovo trenutno prebivalište ne ostane pusto'.” Makajver je pomislio kako je to pravi način. Neka sve ide, dok je jednom nogom u grobu, sa spakovanom torbom u pripravnosti. Idemo ka svom kraju uz toplu svetlost prošlosti koja

sagoreva sećanja i ostavljamo čitavu zbrku za sobom. Kakva su pravila za trošenje stvari iz prošlosti?

- a) Zadržati lepo i korisno.
- b) Nijedan drveni predmet fine izrade ne sme se založiti. Mogu se založiti obične stolice, i sl.
- c) Sačuvati fotografije na kojima je Margaret. Inače, ramovi za fotografije idu pre samih fotografija.
- d) Knjige kolega suparnika i drugo đubre koristiti za potpalu pre onih dobrih a zatim i mojih knjiga.

Makajver je bio zadovoljan podgrupom pravila za loženje vatre. Ali, osećao je da mu je kod starog pravila pod brojem četiri potrebno pojašnjenje; svakako je trebalo da popravi trenutno stanje. Činjenica da nije redovno jeo mora se barem delimično uvažiti kao razlog njegovom naglom propadanju u prethodnih nekoliko meseci. Time možda mogu da se objasne i slike koje su ga proganjale. Da li ga je neuhranjenost navodila na priviđenja? Bio je rad da misli kako to nije tako. Stvarnost je bila takva da nije znao koliko mu je hrane ostalo. Prebirajući po proteklim nejasnim mesecima, setio se kako je poslednji put po hranu išao dan-dva pre nego što je video kostoloma, kada ga je još držalo ushićenje. O da, setio se, posle prvomajskih praznika, kada su radnje i plaže bile puste, a red na kasi kratak. Mislio je kako nema razloga da ne potrpa gomilu stvari u auto i tako spase sebe odlaska po hranu tokom gužvi za neki drugi praznik.

Bacio se na popunjavanje dvaju kolica, mrmljajući sebi u bradu dok je tandrkao njima kroz prolaze poput Letećeg Škotlandanina koji snabdeva zalihama hrane svoj fantomski brod. Postojao je sistem u njegovom ludilu. Počeo je od ozbiljnih štapića paste u spljoštenim pakovanjima, zgodnim za slaganje i velikim konzervama italijanskog paradajza u sopstvenom soku koje je neki firentinski slikar fresaka

dočarao na finim starinskim etiketama; usledile su kese s krompirom, jamom, pirinčem i brašnom. Šećer, puter, maslinovo ulje, čaj i kafa, konzerve sa supom, slanina. Ako je dobro upamtio, zamrzivač je radio pa je smestio i zamrznuti sok od pomorandže i povrće. Na tom brodu neće biti skorbuta, iako je pod Margaretinom upravom sve moralo da bude sveže. Jednom prilikom naletela je na njega dok je pokušavao da prebaci gnjecavu masu poluotopljenog koncentrata soka iz pakovanja u bokal. Bila je sasvim iskreno zgranuta.

Kako je popunjavao kolica, popravljalo se i njegovo raspoloženje a sa tim mu je narastalo i samopovlašivanje. Gornji sloj drugih kolica prikazivao je njegov razvijeni ukus: *tiptri* marmelada od žutosmede pomorandže, dve boce *singl molt* viskija, šest boca *merso* vina, pola koluta sira *stilton*, tamni sirup od javora, tegla ukuvanih stabljika đumbira, mala konzerva gušće paštete. Pomislio je kako će moći da uživa u toj hrani tokom retkih prazničnih dana, recimo na Dan oplovljavanja oko rta Horn. Devojka za kasom bila je iznenađena količinom. „Baš ste rešili da se opskrbite namirnicama, gospodine Makajver. Očekujete potop ili tako nešto?”

„To, kao i dugo putovanje do nepoznate luke”, odgovorio joj je. „*Bon voyage!*”, povikala je za njim dok je tandrkao drugim kolicima do auta.

Ushićenje ga je iznenađa napustilo dok je izvlačio velike kese iz prodavnice sa zadnjeg sedišta i teglio ih do kuće. Kuća je odisala mirisom zapuštenosti. Pitao se šta da radi sa svom tom hranom. Spremiće je preko volje i pojesti sam. Osećanju usamljenosti pridružila se i čežnja uz koju se neočekivano pojavila čulna slika Margaret iz bezbrižnih dana njihovog prvog dolaska na Kejp pre trideset pet godina, kada se bosonoga kretala kroz kuhinju i veselo razmeštala hranu. Kako je samo uživala u tome! Brzo je otvarala i zatvarala vrata kuhinjskih elemenata, u kojima se nalazila posebno zanimljiva hrana, namenjena nizu recepata za večere planirane danima unapred.

Ali to nije bio mesečni, pa čak ni nedeljni ritual. Dnevno su obnavljali i dopunjavali zalihe, i raspoređivali prepune kese u male drvene ormariće. Bilo je tu začina, egzotičnog povrća i voća van sezone, kao i ukusne strane čokolade za laku noć. „To sve izgleda kao reklama za veselog raspevanog italijanskog seljaka”, primetio je, oslonjen na sudoperu i gladeći svoje pivo, uživao u veseloj žurbi u kojoj nije hteo da učestvuje. „*Ecco, monsignore*”, pevala je mekim sopranom, držeći dve zlatnosmeđe kruške na grudima i vrteći se tako da joj se široka suknja podigla i otkrila njene devojačke noge i gaćice. Jeli su carski tih dana.

Ushićenje ga nije ponovo obuzelo, a u prethodnih pet meseci jedva da je načeo nešto od te hrane. Malo posle svog izleta u prodavnicu krenuo je da gasi svoje veze sa svetom. Prekinuo je telefonsku liniju posle dva razdražujuća poziva u samo jednom danu, jedan iz preduzeća iz Hajanisa koje mu je ponudilo da upravlja njegovim novcem, a drugi iz preduzeća koje nudi dodatno životno osiguranje. Platilo je struju za šest meseci, položio avans za redovno snabdevanje lož uljem za svoj bedni kotao, da bi na kraju prestao da plaća sve ostalo, kao i da odlazi u prodavnicu. Pošta će stizati na adresu stana koji su zadržali u Njujorku; njegov bivši pomoćnik postdiplomac sada živi u njemu i dobro zna da ne treba da ga uznemirava. Postalo mu je i suviše naporno da živi u stvarnom svetu. Više nije mogao da gleda dalje od slika koje su mu se rojile po glavi niti da dokuči oblike spoljnog sveta, a kamoli da održi korak sa njim.

Samom sebi je rekao da treba da se dobrano potruđi, da sačini popis stvari. Pregledajući kuhinjske elemente video je da mu je preteklo dosta hrane, kako osnovne tako i one za naslađivanje, možda dovoljno za četiri nedelje. Izračunao je da će mu potrajati do treće nedelje marta. Možda proleće stigne i ranije. Razvrstao je svu hranu koja mu je pretekla te je mogao da dopiše drugo pravilo postojećem Pravilu broj četiri: Planiranje, kuvanje i unošenje uravnoteženog i

hranljivog obroka jedanput dnevno. Sastavio je nekoliko jelovnika za koje je smatrao da odgovaraju ovom pravilu, mada su se vaflī, slanina, sirup od javora i sok od pomorandže pojavljivali mnogo puta tokom nedelje.

Sada je morao da odluči kojim će poslom da se bavi. Ukazivao mu se put koji ga je dozivao, ali mu je trebalo vremena da to shvati. Konačno je mogao da zapiše: „U retkim trenucima kada si pri sebi, kada nemaš vizije ili sanjaš, prisiljen si da shvatiš da si stegnut poput pesnice. Čini se da je gnev trostruk – zbog nesavršenosti svega, zbog toga što ma koliko pravio zalihe, konačan zbir ne može da se napravi; zbog činjenice da više nisi svoj čovek koji ima sopstvene misli već sve više plen nasumičnih slika koje te opsedaju; i, najvažnije, zbog činjenice da si mnogo pre kraja ostao bez ljudi koje voliš, kao i moći koje si posedovao, i sve to bez svrhe. Posao koji budeš radio treba na pravi način da odgovori svim tim besovima – ispričaj priču do kraja.”

„Prvo što treba da uradiš je da se dovedeš u red kako bi zaustavio spontane slike, nazovimo ih halucinacijama, koje ti prolaze kroz um. Jedi više kako bi ojačao, pa ćeš tako možda imati veću kontrolu nad tokom svojih misli. (Blagoslovi me, oče, zgrešio sam. Moj um obiluje zavodljivim mislima. Da li podstičeš takve misli, sine? Ne, ali tako mi svega, one podstiču mene.) To nije dobro. Preduhitri nasumične slike koje te proganjaju, biranjem i ispunjavanjem uma slikama koje ćeš gledati; sabiraj ih snažnim vezama u priču koju ne možeš odagnati. Pripovedaču, ne čekaj da postaneš opsednut; započni izgradnju besprekorne građevine koju sanjarenje ne može osvojiti. Naravno, kada odeš u krevet prihvaćeš snove koji te budu pohodili, od kojih neki možda budu od koristi. Tema nije toliko važna, premda treba da izbegavaš zlovoljne, mračne prizore iz podzemlja koje te iscrpljuju. Odaberi nešto što ćete brzo uvesti u radnju koja će ti držati pažnju.”

Makajver je pomislio kako sada jasnije vidi stvari i uneo podsetnik za Pravilo broj sedam: „Rad treba da se sastoji od pričanja priče do kraja, ne samo delića već čitave stvari.”

Još jednom je pročitao ispravljena Pravila. Nije mu se toliko svi-
deo, kako je sam nazvao, njihov „svadljiv, razmetljiv ton”, ali morao
je da prizna da je tako nešto očekivao. Sada će se pribрати, sabijanjem
dovesti reči, misli i slike u neophodnu vezu; neobuzdana oluja slika
koja ga je pretvorila u bespomoćnog posmatrača sada će, ponadao se,
biti usmerena tokom njegove smislene priče.

Sve u svemu, osetio je da je uneo red i odlučnost u svoj bedni život.
Ta pravila su bila čvrsta, dobra – stroga ali pravedna. Ponovo je po-
gledao prvobitni nacrt i uneo na odgovarajuća mesta nova potpravila
vezana za loženje, ishranu i rad. Iznova ih je sve razvrstao i otkrio da
sada ima spisak od deset pravila. Bio je zadovoljan tim brojem, pa se
vratio na vrh stranice i ispod naslova uglavio jedan podnaslov – *Deset
pravila za starce na samrti*. Dati sve od sebe i zaigrati igru.